

ANTİKÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE BURDUR KÜTÜPHANELERİ

Birol YILMAZ*

ÖZET

Yapılan kazılar sonucu Burdur ilinde antik dönemde, Kremna Kütüphanesi ve Sagalassos Neon Kütüphanesinin varlığı ortaya çıkarılmıştır. Bu kütüphanelerde bilgi kayıt ortamı olarak papirüs ve parşömeden oluşan kitapların bulunduğu düşünülmektedir. Özellikle 1770 -1800' lü yıllarda yüksek âlimlerin yaşadığı Burdur ili, küçük bir yerleşim yeri olmasına rağmen, çok sayıda medreseyi bünyesinde barındırmıştır. Sadrazam Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesi dönemin en çok kitaba sahip olan kütüphanesidir. Küçük Şeyh Mustafa Kütüphanesi, Sadr-ı Azam Halil Hamid Paşa Kütüphanesi ve Sa'denzâde Hacı İsmail Ağa Kütüphanesi öne çıkan Osmanlı Dönemi kütüphanelerindedir. Halen, Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde hizmet veren 14 halk kütüphanesi bulunmaktadır. Ağlasun hariç, tüm ilçelerde halk kütüphanesi mevcuttur. Burdur'un eğitim alanındaki başarılarının temelinde, geçmişten günümüze kadar hizmet vermiş, bir yaygın eğitim kurumu olan Halk Kütüphanelerinin de katkısının olduğunu kabul etmek gerekir.

GİRİŞ

Yazının icat edilmesi ile birlikte insanoğlu, deneme-yanılma yolu ile edindiği bilgileri kayıt altına alma ihtiyacını duymuştur. İlkçağlarda, taş, ağaç kabukları, kil tabletler, papirüs, parşömen, vb. materyaller bilgi kayıt ortamı olarak kullanılmıştır. Kayıt altına alınan bilgilerin belirli ortamlarda saklanması, korunması sonucunda meydana gelen Kil Evleri, Papirüs Evleri, vb. oluşumlar kütüphanelerin de temelini oluşturmuştur. Kâğıdın, daha sonrasında matbaanın icadına kadar bilgi üretimi ve paylaşımı oldukça az olduğundan dolayı, teknolojik gelişmeler de yavaş ilerlemiştir. Günümüzde bilgisayar teknolojisinin her alanda aktif bir şekilde kullanılması sonucu, bilgi paylaşımı ve üretimi müthiş bir hız kazanmıştır. Halen, üretilen bilgilerin her on yılda bir ikiye katlandığı ifade edilmektedir. Bugün yaşamış olduğumuz devasa teknolojik gelişmeler, bilgiyi toplayan, koruyan, kuşaklar arası bilgi aktarımını sağlayan kütüphaneler sayesinde olmuştur.

ANTİK DÖNEM KÜTÜPHANELERİ

Kremna (Çamlık) Kütüphanesi :

Kremna, antik Pisidia Bölgesi'nde, Burdur İli Bucak İlçesi, Çamlık Köyü (Eski Girme) sınırları içinde uçurumla çevrili bir tepe üzerinde yer alan bir kenttir. Kremna, M.Ö. 1. – M.S. 2. yüzyıllar arasında Roma Kolonisi idi.¹ Resmi yapıların çoğu iki küçük vadi içinde toplanmıştır. İki vadinin tabanında forum, basilica (mahkeme salonu), Exsedra (kemerli yapı) ve kütüphane yapısı vardır. 1971-1973 yılları arasında, İstanbul Üniversitesinden Prof. Dr. Jale İNAN tarafından bilimsel kazılar yapılmış ve kütüphane binası ortaya çıkarılmıştır. Forumun güneyinde bulunan kütüphane yapısının sadece apsisi ve yanında iki dikdörtgen nişi günümüze kadar kalabilmiştir. Bağımsız bir yapı olan kütüphane binası forum ile bağlantılıdır. Binanın yapısı dikdörtgen (19,25x29.05 m.) şeklinde ve simetrik planlıdır². Niş üzerindeki bloklar ile birlikte kütüphanenin yüksekliği 9,15 m. yi bulur. Doğu duvarının ortasında yarım daire biçiminde bir apsis ile yanlarında ikişer niş bulunmaktadır. Köşelerde nişler girintili tonoz inşasına sahiptir, zeminleri ise taş bloklar ile kaplıdır. Kütüphane salonunun zeminine mozaik döşenmiştir. Kütüphane salonundaki nişlerin aralarına rastlayan duvarların önlerinde

* Burdur İl Halk Kütüphanesi Müdürü, e-posta : birol.ylm42@hotmail.com

¹ Nuray YILDIZ, "Antik Dönem Anadolu Kütüphaneciliği ve Kütüphaneleri", *Anadolu Kütüphaneleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2013, s.76

² A.g.e. s.76

³ A.g.e. s.77

kireç taşından heykel kaideleri vardır. Mevcut yazıta göre kütüphaneyi Khryssippos yaptırmış ise de heykeli bulunmamaktadır.³

Prof. Dr. Jale İnan'a göre, yapının inşası ve onarımı hakkında bilgi veren mevcut yazıtlar ve heykelerde yapının kütüphane olduğuna dair kesin bir işaret bulunmamaktadır. Ancak, apsis ve yanındaki nişlerin Roma kütüphane yapılarına uyduğunu belirtmiştir. Kremna Kütüphanesi'nin salonu Bergama Kütüphanesi'nin salonuna benzemektedir. Kremna Kütüphanesi'nin yarım daire şekilli apsisi, dörtgen şekilli nişleri Hadrianus villası kütüphanesinin apsis ve nişlerine benzemektedir. Kütüphane yapısı, özellikle nişlerin derinliği ve genişliği bakımından diğer Roma kütüphanelerinden farklıdır. Bölmeler halinde olan bu nişlerde ruloları içine alan kitap rafları ve dolaplar duruyordu.⁴ Nişlerde parşömen veya papirüs kitap rulolarının bulunduğu düşünülmektedir. Tanrıça Athena heykelinin kütüphanelere konulması âdetine burada da uyulmuştur. Ayrıca, antikçağ kütüphanelerinde tanrı ve tanrıçalardan başka yazarların ve özel kişilerin de heykellerinin bulunduğu bilinmektedir. Kütüphane, foruma yani kentin merkezine yakın ve nispeten sakin bir yerde bulunduğundan dolayı, kamusal bir kütüphane olduğunu ve Roma eyalet kütüphanelerine de uyduğunu belirtmektedir.⁵

Sagalassos (Ağlasun) Neon Kütüphanesi:

Antik dönemde Pisidia, günümüzde ise Teke Yöresi olarak adlandırılan bölgemizin en önemli kalıntılarından birisi de Neon Kütüphanesi'dir. 1990-1992 yılları arasında Burdur'un Ağlasun ilçesinin 7 km. ve Antalya'nın 109 km. kuzeyinde bulunan Sagalassos antik kentinde yapılan kazı sonucunda ortaya çıkarılmıştır.⁶ Pisidia bölgesinde, Roma'nın müttefiki olan Sagalassos kentinde kurulan Neon Kütüphanesi, kamusal bir kütüphane idi. Kütüphanenin inşası için merkezi bir yer seçimi yapıldığı görülmektedir. Yapının önünde yer alan cadde 7 m. genişliğinde olup, şehrin Doğu-Batı yönünde en sık kullanılan Sagalassos'un doğu girişini yukarı kent merkezine bağlayan ana yollardan birisidir. Cadde aynı zamanda agorayı doğudaki dış mahallelere bağlıyordu. Aynı cadde cenaze geçitleri için de kullanılmaktaydı.⁷

Kütüphane, Yukarı Agora'nın kuzeydoğusunda yer almaktadır. Podiumun üstündeki yazıtlara göre, kentteki seçkin aile üyeleri, Halk Meclisi (Demos) ve Danışma Meclisi (Boule) tarafından onurlandırılmışlardı. Kütüphaneyi yaptıran T. F. (Iavius) Severianus Neon ve onun yakın akrabaları bu ailedendi. Aile, Roma eyalet kültürüne hizmet etmiş, oyunlar düzenlemiş ve kendilerine görevler verilmişti.

Neon, Sagalassos'un en önemli ve zengin ailelerinden olup, Sagalassos'un başlıca hayırseveri, aynı zamanda kentin oyunlarının (spor ve eğlence) da hamisi ve sponsorudur. Kentin seçkinleri bu tür anıtlarla hem kendi zenginliklerini göstermek hem de geriye eserler bırakmak istemişlerdir. Kitapsever ve servetini toplum için harcayan bu ailenin ferdi olan Severianus Neon, kütüphaneyi kamu yararına, Sagalassos kenti halkı için yaptırmıştır. Yazıtlara göre, kütüphane M.S. 120 yılı civarında, imparator Hadrianus (M.S. 117-138) zamanında yapılmıştır.⁸ Kütüphanenin kurucusu Neon da kurucu (ktistes) unvanını taşıyordu. Neon, halk için yaptırdığı bu kütüphaneyi, babası Publius Flavius Dareios ve

⁴ Nuray YILDIZ, *Antikçağ Kütüphaneleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2003, s.253

⁵ A.g.e. s.253

⁶ Marc Waelkens, "Sagalassos Antik Kenti Titus Flavius Severianus Neon Kütüphanesi", *Anadolu Kütüphaneleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2013, s.135

⁷ A.g.e. s.136

⁸ Nuray YILDIZ, "Antik Dönem Anadolu Kütüphaneciliği ve Kütüphaneleri", *Anadolu Kütüphaneleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2013, s.77

⁹ A.g.e. s. 77

¹⁰A.g.e. s. 79

amcası onuruna inşa ettirmişti.⁹ Ancak Neon, kütüphaneye kendi ismini vererek babasını değil, kendi adını ön plana çıkarmıştır.

Yapılan kazı sonuçlarına göre kütüphanenin 4 evre geçirdiği düşünülmektedir.

İlk evrede, T. F. (Iulius) Severianus Neon'un kütüphaneyi M.S. 120 yılından az sonra yaptırdığı anlaşılmıştır. Günümüzde Neon Kütüphanesi olarak bilinen yapı, bugün iç mekân boyutları zemin seviyesinde 11,80x9,90 m. olan tek ve geniş bir mekândır. Arka ve yan duvarlar sırasıyla yaklaşık olarak 6 m. ve 1,58 m. ile 2,72 m. yüksekliğe kadar korunmuş durumdadır. Arka duvar, 2,35 m. yükseklikte 8 adet kemerli yarım daire nişin yer aldığı kireçtaşından bir podium ve bunun ardında yer alan ve kısmen üzerine oturan tuğla örgü duvardan oluşur. Podium odanın yan duvarları boyunca devam eder ve bu odaya giriş sağlar. Tuğla duvarın dış yüzü moloz taş örgüdür ve su geçirmez harç ile sıvanmıştır. Merkezdeki nişin altında bulunmuş bronz bir başparmağın, kütüphaneyi yaptıran kişinin babasını temsil eden ve bu nişte yer almış 3-4 m. yüksekliğindeki bir heykele ait olduğu düşünülmüştür. Binanın ilk evredeki inşasında kütüphane salonunda toplam 20 niş olduğu düşünülmektedir. Arka ve yan duvarlardaki iki katlı nişlerde kitaplar depolanmıştır.

İkinci evrede kütüphanenin yan duvarları yeniden düzenlenmiş ve M.S. 2. yüzyılı takiben tekrar inşa edilmiş, yan duvarlarda iki sıra halinde dörder niş yer almıştır. Yapının mevcut ön cephe duvarı ikinci yenileme evresine aittir.

Üçüncü evrede M.S. 360 lı yıllarda Iulianus Apostata zamanında kütüphane onarım geçirmiştir. Siyah ve beyaz renklerle geometrik ve bitki motifleri ile mozaik döşeme yapılmıştır. Merkezinde yer alan renkli panelde ise, Akhilleus'un Truva Savaşına gitmek üzere yola çıkışı ve annesi Tanrıça Thetis'e veda edişi betimlenmiştir.

Dördüncü evrede, M.S. 363 – 404/406 yıllarında Iulianus Apostata'nın ölümünden sonra Hıristiyan halk kitapları tahrip etmiş, mozaikteki Thetis ve Akhilleus figürlerini parçalamış ve yapıyı ateşe vermiştir.¹⁰

Kütüphane tabanında bulunan mozaik döşeme, Dr. Hande KÖKTEN başkanlığında bir konservasyon ekibi tarafından yerinde sağlatılmıştır. Mozaikler, 1995 yılından itibaren restore edilmeye başlanmış ve 1997 yılında çalışmalar tamamlanmıştır. Döşeme mozaikler ve yazıtlar korunmuş, çatı çelik sütunlar ile desteklenmiştir. Kütüphane Eylül 1997 yılında ziyarete açılmıştır.¹¹

M.S.113 ile 117 yılları arasında inşa edilmiş olan Efes Celsus Kütüphanesinin iç mekânı ile olan benzerliklerden dolayı, binanın en başından beri kütüphane olarak kullanıldığı düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Her ikisinde de (kitaplar için) iki sıra dikdörtgen nişlerle bölünmüş dolu tuğladan yapılmış bir duvarı destekleyen kireçtaşından yüksek bir podium ve arka duvarın merkezinde bir heykelin yer aldığı yarım daire formunda bir niş yer alır. Bu yüzden Efes Celsus Kütüphanesinin, 5 yıl sonra inşa edilen Neon Kütüphanesine model olarak alındığı düşünülebilir.¹² Bu iki yapı arasındaki benzerlikler yalnızca konum, mimari ve yapı tekniği olarak değil, her iki yapı da birer oğul tarafından merhum babalarının anısına yaptırılmıştır. Sagalassos'taki yedi heykel T. Flavius Severianus Neon'un önde gelen atalarını veya akrabalarını temsil etmektedir. Merkezdeki niş içinde Neon'un babasının bronz heykelinin yer aldığı tahmin edilmektedir. Anıt açıkça T. Flavius Dareios'a ithaf edilmiş olmakla birlikte, kendisinin mezarı burada değildir.

¹⁰ Nuray YILDIZ, *Antikçağ Kütüphaneleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2003, s.259

¹² Marc Waelkens, "Sagalassos Antik Kenti Titus Flavius Severianus Neon Kütüphanesi", *Anadolu Kütüphaneleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2013, s.135

¹³ A.g.e. s.143

¹⁴ A.g.e. s.155

Kütüphane görevlilerinin üst nişlerdeki kitaplara ulaşmaları için en azından 7 basamaklı bir hareketli merdiven kullanıldığı düşünülmektedir. Eski dönem kütüphanelerinin hiç birinde okuyucular kitaplara doğrudan ulaşamıyorlardı. Kütüphane görevlileri raflardan ruloları alarak okuyucuya verir, daha sonra geri koyardı. Kütüphanede kitap nişlerinin yüksekte olması, kitapların hırsızlığa ve yağmacılığa karşı da korunduğunu göstermektedir.¹³

Yapılan kazılarda yazı malzemesi olarak herhangi bir kalıntı bulunmamakla beraber, Antik Çağda yazı malzemesi olarak, uzun bir süre papirüs kullanıldı. Papirüs, daha çok rulo halinde kullanılmaktaydı. Daha sonra, keçi, koyun ve dana derisinden yapılan parşömen yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Parşömen ilk zamanlarda rulo olarak kullanıldığı gibi, daha sonra yapraklar kitap haline getirilerek de kullanılmıştır.¹⁴ Kremna ve Sagalassos Neon Kütüphanelerinde de papirüs ve parşömenden oluşan yazı malzemelerinin kullanıldığı düşünülmektedir.

OSMANLI DÖNEMİ KÜTÜPHANELERİ

16.yüzyıla kadar Osmanlı Devletinde kütüphaneler bağımsız bir yapı olarak değil, çoğunlukta cami veya medreselerde kitaplık olarak dolaplar içerisinde hizmet vermiştir. Geleneksel kütüphanelerimizden ayakta kalanların hemen tümü Osmanlı dönemi ürünü olup, çoğunlukta 17.-19. yüzyıl arasında kurulmuş olanlardır. Burdur ilimiz günümüzde olduğu gibi, XIX. yüzyılın son yarısına kadar da kitabı ve okumayı çok seven ve gerekli önemi veren bir yerdir. 1870-1898 yılları arasında 3, 1898-1906 yılları arasında 4 kütüphane mevcuttur. 1906 yılında biri Tefenni ilçesinde olmak üzere 5 kütüphanenin varlığı bilinmektedir.¹⁵ Bazı kaynaklarda 18. ve 19. yüzyıllarda daha fazla sayıda kütüphanenin varlığından söz edilmektedir. Burdur ili âlimler ve medreseler zengini olarak kabul edildiğinden dolayı, günümüze kadar ulaşmamış daha fazla kütüphanenin varlığı da mümkün olabilecektir. 18. asrın sonları ve 19. asrın başlarında İstanbul ve Anadolu’ da kurulan büyük kütüphanelerde kitapların ödünç verilmemesi, dışarı çıkarılmaması hususu kitap bağışlayan kişilerin vakfiyelerinde açıkça belirtilmektedir.¹⁶

1298 H. (1880-1881 M.) KONYA VİLAYET SALNAMESİ'NDE BELİRTİLEN KÜTÜPHANELER VE KİTAP SAYILARI¹⁷

KÜTÜPHANE ADI	KİTAP SAYISI	KÜTÜPHANE ADI	KİTAP SAYISI
Burdur Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi	1260	Burdur Halil Hamid Paşa Kütüphanesi	72
Burdur Küçük Şeyh Kütüphanesi	79	Alaeddin Bey Kütüphanesi	51
Konya Dergah-ı Hazret-i Mevlana Kütüphanesi	1200	Konya Şeyh Sadreddin-i Konevi Hazretleri Kütüphanesi'	61
Konya Kethüda Merhum Yusuf Ağa Kütüphanesi	572	Konya Zincirli Medrese Kütüphanesi	23
Konya İplikçi Cami-i Şerif Kütüphanesi	34	Sille Hacı Mustafa Bey Kütüphanesi	220

¹⁴ Nuray YILDIZ, *Antikçağ Kütüphaneleri*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2003, s.20

¹⁵ Mustafa Ali Uysal, *Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Burdur'da Eğitim Kurumları*, Sayı : 1, Ankara 2001, s. 68

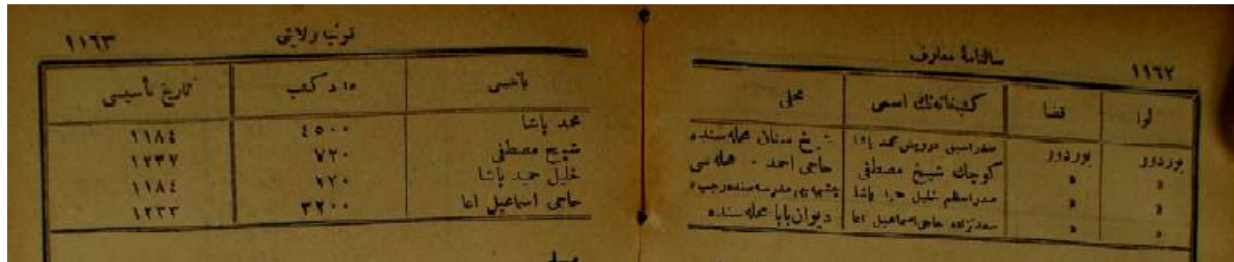
¹⁶ M.Zeki Oral, *Mevcut Vesikalara Göre Burdur Kütüphaneleri ve Kitap Vakfiyeleri Vesikaları*, Ankara 1960, s.239

¹⁷ H.1298 tarihli Konya Vilayet Salnamesi, s. 152

Hadim Hadimi Merhum Kütüphanesi	44	Karaman Abid Ağa Kütüphanesi	73
Ilgın Lala Paşa Kütüphanesi	30	Isparta Halil Hamid Paşa Kütüphanesi	177
Antalya Müslim Hacı Mehmed Ağa Kütüphanesi	30	Eğirdir Yeni Mehmed Paşa Kütüphanesi	97
Elmalı Müslim Hacı Ağa Kütüphanesi	106	Barla Yeni Mehmed Paşa Kütüphanesi	123
Nevşehir Müslim Ağa Kütüphanesi	35	Kara Mehmed Paşa Kütüphanesi	87
Nevşehir Damad İbrahim Paşa Kütüphanesi	68		

1298 H. (1880-1881 M.) tarihli Konya Vilayeti Salnamesi 'ne göre Konya Vilayetinde şehir merkezinde en fazla kütüphaneye sahip 5 kütüphane ile vilayet merkezi olan Konya'dır. 2. sırada ise 3 kütüphane ile Burdur yer almaktadır. Aynı salnameye göre Konya Vilayetinde yer alan kütüphaneler içerisinde en fazla kitaba sahip kütüphane Burdur'da bulunan Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi'dir.

1316 H. (1898-1899 M.) MAARİF SALNAMESİNE GÖRE BURDUR'DAKİ KÜTÜPHANELER¹⁸

Salname-i Maarif Konya Vilayeti

Liva	Kaza	Kütüphanenin İsmi	Mahalli	Banisi	Aded-i Kitab	Tarih-i Tesisi (Hicri)	Tarih-i Tesisi (Miladi)
Burdur	Burdur	Sadr-ı Esbak Derviş Mehmed Paşa	Şeyh Sinan Mahallesi'nde	Mehmed Paşa	4500	1184	1770-1771
Burdur	Burdur	Küçük Şeyh Mustafa	Hacı Ahmed Mahallesi	Şeyh Mustafa	720	1237	1821-1822
Burdur	Burdur	Sadr-ı Azam Halil Hamid Paşa	Çeşmeci Medresesi'nde Receb Mahallesi'nde	Halil Hamid Paşa	120	1184	1770-1771
Burdur	Burdur	Sa'denzâde Hacı İsmail Ağa	Divanbaba Mahallesi'nde	Hacı İsmail Ağa	3200	1233	1817-1818

¹⁸ H.1316 tarihli Maarif-i Umumiye Salnamesi, s.1162 -1163

Sadr-ı Esbak Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesi:

Şeyh Sinan Mahallesinde, Oluklar Altı Caddesinde, Şeyh Sinan Camii karşısında Hoca Balı Hamamı bitişiğinde yer almaktadır. Bu kütüphanede kütüphaneci olarak görev yaptığından dolayı Esat Efendi Kütüphanesi olarak da bilinmektedir. II. Mahmut Devri sadrazamlarından Burdurlu Sadrazam Derviş Mehmet Paşa, hicri 1200 tarihlerinde Burdur'da yüksek âlimler yaşadığını görerek burada bir kütüphane yaptırmayı arzu eder. 1316 H.(1898-1899 M.) Maarif Salnamelerine göre kuruluş tarihi 1770-1771 M. dir. Burdur kesme taşından, kubbesi kurşunla örtülü, Osmanlı ve Türk kütüphane mimarisi tarzında Pir Kulzade Kütüphanesi tipinde kârgir ve mükemmel bir bina olarak yaptırılmış olup, kitaplarla beraber vakfedilmiştir. Vakfiyelerden anlaşıldığına göre, buradaki kitaplar başka yerlere nakledilmiş, bina mütevelliler elinde kalmıştır. Mütevelliler ise, binanın kubbesini yıkarak ahşap çatı ve tavan yapmak suretiyle binayı tahrip etmişlerdir.¹⁹ Kapı üzerinde 10 satırlık manzum ve 1232 H. 1816 M. tarihli bir kitabesi mahalli basında yer almış ise de, bu kitabe muhtemelen 1914 depreminde yerinden düşmüş, parçaları kaybolmuştur. Kitabesi mermer üzerine talik yazıyla, altın yaldızlı olarak yazılmıştır.²⁰ Metin, deprem öncesi yıllarda alınmış kopyaya göre ve düzeltilmiş ve çevrilmiş biçimiyle şöyledir.

Bul hayır Hazreti Derviş Paşa,

Ameli hayırdır hep yanında.

Nice evkâf imâret buldu,

Dest-i pür, feyz-i sevâb dâdında.

Naki yümn hepsi mezbûldür,

Cami ve su âbâdında.

Beyt-i mukatta'dır tarih dedim,

Nur ya medh-i inşadında.

Kani'-i pürdür garabet buldu,

Bu kütüphaneyi niyatında.

Bu kütüphane, kitap sayısı itibarı ile mevcut kütüphanelerin en zengini olup, 1298 H. (1880 M.) Konya Vilayeti Salnamesine göre kitap sayısı 1260 olarak görülmektedir. 1898-1899 yılları arasında ise 4500 kitap mevcudu olduğu 1316 H. tarihli Maarif Salnamesinde de görülmektedir. 1298 H. – 1316 H. yılları arasında kitap sayısı 3,5 kat artmıştır. Bu kütüphanenin kitaplarından 2317 cildi Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü'ne devredilmiştir. 1687 cilt yazma eserin dijital kopyaları İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğünde mevcuttur. 18. asrın sonraları ile 19. asrın başlarında Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesinde üç hafız-ı kütüp (Kütüphaneci) görevlendirilmiştir.²¹

Osmanlı kütüphaneciliğinde kütüphanelerin çalışma saatlerinin bir esasa bağlanmadığı bilinmektedir. Yeterli aydınlatma sisteminin bulunmaması, kütüphane kurucularını kütüphanenin çalışma saatlerini güneşin konumuna göre ayarlamaya sevk etmiştir.²² Kütüphaneler, güneşin doğuşundan bir saat sonra açılmakta, güneşin batışından bir saat önce kapanmaktadır. Bu sırada kütüphaneler büyüklük kapasitesine göre haftada beş veya altı gün açık bulunurdu. Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesi ise birçok kütüphaneden farklı olarak vakfiyesinde her gün açılacağı bildirilmiştir.²³ Ayrıca, bu kütüphanede eğitim yapıldığına dair bilgiler mevcuttur. Derviş Mehmet Paşa 1818 M. tarihinde hazırlanmış olduğu vakfiyede, Hafız-ı Kütüplerin kütüphanede ders okutabilecek âlim kimselerden seçilmesi, kütüphanede dini faaliyetlere yer verilmesi, kütüphanede her gün Buhâri okutulması ve kütüphanede belli zamanlarda tatlı dağıtılması hususları vakfiyesinde yer almaktadır.²⁴ Bu kütüphaneye ait kitapların kimler tarafından ne şekilde kütüphaneye vakfedildiği, yine bu

¹⁹ Bekir Şahin, Burdur Araştırmaları, Sayı : 3, Ankara 2002, s. 51

²⁰ Özer Soysal, Türk Kütüphaneciliği, Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. Ankara 1999, s.435

²¹ Metin Özata, Burdur Tarihi, Umay Yayınları, İzmir 2009, s. 29

²² Bekir Şahin, (Katalogta Yer Almayan ve Ortaya Yeni Çıkan Burdur Şer'ie Sicili), *I. Burdur Sempozyumu*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü, Isparta 2007, s. 50

²³ Bekir Şahin, Burdur Araştırmaları, Sayı : 3, Ankara 2002, s. 52

²⁴ İsmail E. Erünsal, *Türk Kütüphaneleri Tarihi II*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1988, s.124

kitapların tasniflerinin nasıl yapıldığı hususu da Burdur Şer'iye Sicillerinden anlaşılmaktadır.

Yine bu sicillerde 18. yüzyılda bulunan kütüphanelerin bünyesinde mücellitlerin de görev yaptığı anlaşılmaktadır. Ayrıca; kütüphane çalışanlarına gerçek değer verildiğini, bugünkü anlamda lojman diyebileceğimiz vakıf konutlarında kaldıklarını, maaşlarının da vakıf gelirlerinden ödendiğine şahit oluyoruz. Yine bu dönemde kütüphanelerin şer'iye sicillerine geçen vakfiyelerinden anladığımıza göre kütüphane demirbaş eşyalarının kayıt altına alındığı görülmektedir.²⁵

Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesi, 1914 depreminde ağır hasar görmüş ve yıllarca metruk halde kalmıştı. Daha sonra zilliyetlik nedeni ile bir vatandaşın üzerine geçmiştir. Bina, uzun yıllar konut olarak kullanılmıştır. Burdur Belediyesi, bu binanın Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesi olduğunu tespit ettikten sonra kütüphaneyi tescil ettirerek satın alma yoluna gitmiştir. Belediye tarafından aslına uygun olarak restorasyonu tamamlanan kütüphane hizmete açılmayı beklemektedir.

Bazı kaynaklarda 13. yüzyılda Hamit Oğulları devrinde Hamit Oğlu Dünder Bey zamanında bugünkü Ulu Cami'nin bulunduğu yerde Muzafferiyeye Medresesi ve Kütüphanesi'nin varlığından söz edilmektedir. Bu kütüphane ile ilgili günümüze kadar ulaşan bir kalıntı mevcut değildir. Derviş Mehmet Paşa Kütüphanesinin bu kütüphanenin devamı olup olmadığı hususunda kesin bir bilgi de mevcut değildir.

Küçük Şeyh Mustafa Kütüphanesi:

Burdur'un Özgür Mahallesinde, Müze Müdürlüğü bahçesinde yer almaktadır.1240 tarihli vakfiyeye göre; Burdur'da müftülük yapan ve Küçük Şeyh Efendi diye bilinen Şeyh Mustafa tarafından 1237 H. (1822 M.) tarihinde yaptırılmıştır.²⁶ Kütüphanenin son hafız-ı kütüpleri Pir Kulzade Hacı Hasan Efendi ve oğlu Pir Kulzade Hacı Necip Efendi olduklarından dolayı Pir Kulzade Kütüphanesi olarak da anılır. Ayrıca, Bulguroğlu Kütüphanesi adıyla da bilinmektedir. Maarif Salnamelerine göre 1316 H. (1898-1899 M.) tarihinde 720 cilt kitabı görülmektedir. Osmanlı mimarisinin güzel bir örneğidir. Kütüphane bugün var olmayan Pirkulzade Medresesi'nin bir parçasıdır. Dış cephe yöresel bir taşla örülmüştür. 1971 Burdur depreminde ağır hasara uğramış, 1972 yılında Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğüne onarılmıştır. Kare şeklinde bir kaide üzerine kurulmuş olup, kubbeli ve tek bir mekândan oluşmaktadır. Duvarların içine gömme dolap şekli verilerek kitap rafları yapılmıştır. Binanın kitabesi yoktur. Doğudan, geniş bir eyvanın ortasındaki kapıdan girilen yapının, güney dışında tüm cephelerinde demir kafesli pencereler vardır. Pencere üstleri beyaz taşlarla yapılmış yalancı kemerlerle süslüdür. Geçmiş yıllarda bu kütüphane Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları Satış Mağazası olarak da kullanılmış olup, halen Müze Müdürlüğüne sergi salonu olarak da kullanılmaktadır.

Sa'den Zade Hacı İsmail Ağa Kütüphanesi:

Bu kütüphane Burdur eşrafından ve hayır sahiplerinden Sa'dan oğlu Hacı İsmail'in sağlığında ihya etmiş olduğu Değirmenler Mahallesinde Küçük Divan Baba Camii yanındadır. Binası 1304 tarihli kitabesine nazaran Hacı İsmail Ağa vefat ettikten sonra vasiyeti üzerine yapılmıştır. Maarif Salnamelerine göre 1233 H. (1817-1818 M.) tarihinde açılmıştır. Küçük kubbeli bir binadır. Bu kütüphanedeki kitaplar uzun yıllar ilgisiz kalmış, nihayet Burdur ilinde o zaman Maarif müdürü olan Mehmet ATAY'ın gayretleri ile matbu olan kitaplar eski halkevi binasının bir salonunda toplanmıştır. Küçük Şeyh Kütüphanesinin binası tamir edilerek kurtarılabilen yazmalar da burada birleştirilmiştir. Binanın 4 tarafı duvarla çevrilerek Burdur merkez ve çevresinde bulunan Roma Bizans devri kitabe ve mezar taşlarından bir kısmı toplanarak bir müze nüvesi kurulmuş, kitaplıkla beraber adına Eski Eserler Müzesi ve Etüd Kütüphanesi denilmiştir.²⁷ Bazı kütüphanelerden buraya 3208 kitabın nakledildiği anlaşılmaktadır. 1914 depreminde yıkılan kütüphane sonradan tamir edilerek hizmete sunulmuş ise de,

²⁵ Bekir Şahin, (Katalogta Yer Almayan ve Ortaya Yeni Çıkan Burdur Şer'iye Sicili), *I. Burdur Sempozyumu*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü, Isparta 2007, s. 53

²⁶ Bekir Şahin, *Burdur Araştırmaları*, Sayı : 3, Ankara 2002, s. 52

²⁷ M.Zeki Oral, *Mevcut Vesikalara Göre Burdur Kütüphaneleri ve Kitap Vakfiyeleri Vesikalari*, Ankara 1960, s.234

kütüphanenin medrese içinde bulunması ve medreselerin ortadan kaldırılması ile mevcut kitaplar Halkevine, halkevlerinin mallarının 11.08.1951 gün ve 5830 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle hazineye devredilerek önce Maliyeye oradan da Burdur Lisesine verilmiştir.²⁸

Sadrazam Halil Hamit Paşa Kütüphanesi:

Halil Hamit Paşa tarafından 1770 tarihinde kurulmuştur. Derviş Mehmed Paşa Kütüphanesi ile aynı yıl kurulduğu anlaşılmaktadır. Kütüphanede 1881 yılında 72, 1898-1903 yılları arasında ise 120 kitap bulunduğu bilinmektedir. Burdur'un Yenice Mahallesi, çay boyu kenarında Çeşmeci Medresesi bünyesinde hizmet verdiği anlaşılmaktadır. Ahşap olduğu söylenen binası bakımsızlık yüzünden yıkılmış, arsası da satılmıştır. İçindeki kitapların da diğer kütüphanelere devredildiği sanılmaktadır.²⁹

GÜNÜMÜZDE HİZMET VEREN HALK KÜTÜPHANELERİ

İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü :

1955 yılında Özel İdare; Maliyeden satın aldığı eski Halkevi binasının üst katını İl Daimi Encümeninin kararıyla kütüphane olarak kullanılması için Millî Eğitim Bakanlığı'na devretmiş ve 23.01.1955 yılında kütüphane halkın hizmetine açılmıştır.

23.02.1978 tarihinde 50. Yıl Kültür Sarayının 3. katına taşınan kütüphane, uzun yıllar burada hizmet vermiştir. Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne tip proje olarak 2 katlı modern binasında 01.04.1993 tarihinden itibaren hizmet vermeye başlamıştır. Yapılan depremsellik incelemesi raporlarına göre, depreme dayanıksız olduğu gerekçesi ile, 02/12/2013 tarihinden itibaren Kışla Caddesinde bulunan şahıstan kiralanan 700 m² kullanım alanı olan binaya taşınarak hizmet vermeye başlamıştır. Eski hizmet binası yıkılmış olup, 2015 yılı içerisinde yeni kütüphane binasının yapımı planlanmış bulunmaktadır.

Merkez Çocuk Kütüphanesi: (Merkez Şube)

İlk olarak 13.02.1954 yılında yanan eski Özel İdare Binasının alt kısmında açılmıştır. Daha sonra kurulan Çocuk Kütüphanesi Yapma ve Yaşatma Derneği tarafından yaptırılan yeni binasına (şu anki kullanılan bina) 1963 yılında taşınmış olup, daha sonra bu derneğin kapanması ile Hazineye devri yapılan bina, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir. Yapılan depremsellik inceleme raporlarına binaen can güvenliği tehlikesi bulunduğundan dolayı 2013 Şubat ayında geçici olarak kapatılmıştır.

Depremvleri Halk Kütüphanesi: (Merkez Şube)

Mülkiyeti hazineye ait olup, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğüne tahsislidir. Bu kütüphanemiz 29.10.1973 tarihinde hizmete girmiştir. Toplam kullanım alanı 180 m² olup, iki katlıdır. Alt kat depo olarak kullanılmaktadır.

²⁸ Bekir Şahin, Geçmişten Günümüze Burdur Kütüphaneleri, Burdur Araştırmaları, Sayı : 3, Ankara 2002, s. 54

²⁹ M.Zeki Oral, *Mevcut Vesikalara Göre Burdur Kütüphaneleri ve Kitap Vakfiyeleri Vesikaları*, Ankara 1960, s.233.

Kozluca Semih Serdar Özveren Halk Kütüphanesi: (Merkez Şube)

23.04.2000 tarihinde mülkiyeti hazineye ait olan 500 m² lik Kültür ve Turizm Bakanlığına tahsisli arsa üzerinde, hayırsever vatandaş emekli tümgeneral Ali ÖZVEREN tarafından yaptırılmıştır. 3 oda 1 salonu olan müstakil bir binadır.

Bucak İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü:

Kızılay'a ait ahşap bir binada Çocuk Kütüphanesi olarak 31.03.1956 yılında hizmete başlamıştır. Kütüphane hizmetlerinin daha iyi ve verimli verilebilmesi için Bucak Belediyesi'nce oluşturulan kitaplıkla birleştirilerek 1970 yılında Bucak Belediyesi hizmet binasının dördüncü katına taşınmıştır. Kütüphane, Bucak Belediyesi Hizmet binasının 4. katında yaklaşık 110 m²' lik bir alanda hizmet vermekteydi. İl Özel İdaresi tarafından 06 Ekim 2004 tarihinde inşaatına başlanan 1067 m² lik alanda Kültür Merkezi yapım işi 20.10.2005'te tamamlanmıştır. Kütüphane, 24.04.2006 tarihinde Bucak Kültür Merkezi'ne taşınarak bu binada hizmet vermeye başlamıştır. Binanın kapalı kullanım alanı 1.760 m² civarındadır. Bina tahsisinin Özel İdare'den kaldırılarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'na verilmesi için işlemler devam etmektedir.

Altınyayla İlçe Halk Kütüphanesi :

29 Nisan 1992 yılında Cumhuriyet Meydanında bulunan belediye hizmet binasında faaliyete geçmiştir. 1996 yılında kaymakamlık binasına taşınmış, 2004 yılından itibaren de mülkiyeti belediyeye ait olan 90 m² kullanım alanı olan salonda hizmet vermektedir. Ocak 2015 itibarıyla personel yokluğundan dolayı geçici kapatılmıştır.

Çavdır Şehit Halil Çelik İlçe Halk Kütüphanesi :

Kütüphane 22.04.1992 de açılmış olup, Çavdır Belediyesi'nin 3. katında faaliyete başlamıştır. 23.05.2002 tarihinde eski belediye binasının 2. katına taşınmış olup, aynı yerde hizmetine devam etmektedir. Kullanım alanı 34 m² dir.

Çeltikçi İlçe Halk Kütüphanesi :

Çeltikçi Belediye Meclisi 05.02.2002 tarihinde almış olduğu karar ile, kütüphane açılması için eski belediye binasını tahsis etmiştir. Çeltikçi İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün geçici hizmetli personel görevlendirmesi ile ancak 2008 yılında açılabilmiştir. 2 katlı eski belediye binasının üst katında hizmet vermektedir. Kullanım alanı 100 m² dir.

Göhlisar İlçe Halk Kütüphanesi :

75. Yıl İlçe Halk Kütüphanesi Memurluğu, 1959 yılında Armutlu Mahallesi Parkı içinde bulunan barakalarda hizmete başlamıştır. 1959 yılından 1985 yılına kadar bu barakalarda faaliyetine devam etti. 1985 yılında Avukat Halil YILDIRAN'a ait Fatih Mahallesinde bulunan binaya taşınarak burada 1993 yılına kadar hizmete devam edilmiştir. 1993 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yaptırılan tip projeli bugünkü binaya taşınmıştır. Kütüphane, 120 m² kullanım alanı olan bir salonda hizmet vermektedir. Diğer alanlar METEM (Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi) tarafından kullanılmaktadır.

Karamanlı İlçe Halk Kütüphanesi :

Kütüphane 1959 yılında bir öğretmen tarafından kahvehanede açılmıştır. 1962, 1975, 1977 yıllarında değişik binalarda hizmet vermiştir. Halen, İlçe Özel İdaresince yapılan binanın bir salonunda 01.10.2010 tarihinden bu yana hizmet vermektedir. 103 m² kullanım alanı vardır.

Kemer İlçe Halk Kütüphanesi :

2005 yılında Kemer Belediyesi'nin tahsis ettiği binada mahallen görevlendirilen personel ile hizmete açılmıştır.2007 yılında Belediyenin personelini geri çekmesi ile geçici olarak kapatılmıştır.25.06.2012 tarihinde Kemer Kaymakamlığı'nın geçici görevlendirdiği personel ile belirli saatlerde açılabilmiştir. Daha önce İlçe Jandarma'nın da kaldığı bina Belediye tarafından tadilat yapılmış, binanın Belediye üzerindeki tahsisi kaldırılarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'na tahsisi yapılmıştır. 2013 yılı içerisinde kadrolu memur atanması ile halen hizmete açıktır.80 m² kullanım alanı vardır.

Tefenni İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü:

29.07.1959 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Çocuk Kütüphanesi olarak hizmete açılmıştır. Namık Kemal İlkokulu'nun bir dershanesinde hizmet vermekte iken, 1978 yılında dernek tarafından yaptırılan binasının tamamlanması ile halen hizmet verdiği bugünkü kendi binasına taşınmıştır. Kültür Bakanlığı'nın kurulması ile birlikte ilgili Bakanlığa devredilerek, 1977 yılında da halk kütüphanesine dönüştürülmüştür.171 m² kullanım alanı vardır.

Akçaköy Elif Nine Halk Kütüphanesi :

Elif Nine Halk ve Çocuk Kütüphanesi, Fakir Baykurt'un Akçaköy'de bulunan evini Kültür Bakanlığı'na bağışlaması ile, 21/08/1998 tarihinde açılmıştır. 236 m² kullanım alanı olan 2 katlı bir binada hizmet vermektedir.

Yeşilova İlçe Halk Kütüphanesi :

16.02.1957 yılından beri mülkiyeti belediyeye ait olan binada 1 okuma salonu, 1 arşiv odası olarak hizmet vermektedir.150 m² kullanım alanı vardır.

BURDUR İLİ 2014 YIL SONU GENEL İSTATİSTİK RAPORU

Sıra No	İlçe	Kütüphane Adı	Kitap Sayısı	Okuyucu Sayısı	Üye Sayısı	Ödünç Verilen Materyal Sayısı	Personel Sayısı
1	Yeşilova	Akçaköy Elif Nine Halk Kütüphanesi	7924	194	109	96	1
2	Bucak	Bucak İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	31405	47185	3144	35873	3
3	Altınyayla	Burdur Altınyayla İlçe Halk Kütüphanesi	5217	664	356	544	0
4	Merkez Şube	Burdur Çocuk Kütüphanesi	14291	GEÇİCİ KAPALIDIR			
5	Merkez	Burdur İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	58033	63980	8850	29327	16
6	Çavdır	Çavdır İlçe Halk Kütüphanesi	3002	1483	342	829	2
7	Çeltikçi	Çeltikçi İlçe Halk Kütüphanesi	2324	994	69	564	1
8	Merkez Şube	Depremevleri Halk Kütüphanesi	9681	5328	407	3775	2

9	Göhlisar	Göhlisar 75.Yıl İlçe Halk Kütüphanesi	16856	8595	884	4781	3
10	Karamanlı	Karamanlı İlçe Halk Kütüphanesi	14593	8764	440	4879	2
11	Kemer	Kemer İlçe Halk Kütüphanesi	1539	2578	532	1095	1
12	Merkez Şube	Kozluca Semih Serdar Özveren Halk Kütüphanesi	3279	5077	119	1591	2
13	Tefenni	Tefenni İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	21088	12583	295	3454	4
14	Yeşilova	Yeşilova İlçe Halk Kütüphanesi	13211	6683	240	3427	1
TOPLAM			202443	164108	15787	90235	38

KAYNAKÇA

Waelkens, Marc. “Sagalassos Antik Kenti Titus Flavius Severianus Neon Kütüphanesi”, *Anadolu Kütüphaneleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2013.

YILDIZ, Nuray. “Antik Dönem Anadolu Kütüphaneciliği ve Kütüphaneleri”, *Anadolu Kütüphaneleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 2013.

YILDIZ, Nuray. Antikçağ Kütüphaneleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2003.

Uysal, Mustafa Ali. Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Burdur'da Eğitim Kurumları, Burdur Araştırmaları, Sayı : 1, Ankara 2001.

Oral, M.Zeki. Mevcut Vesikalara Göre Burdur Kütüphaneleri ve Kitap Vakfiyeleri Vesikaları, Ankara 1960.

H.1298 tarihli Konya Vilayet Salnamesi.

Soysal, Özer. Türk Kütüphaneciliği, Kültür Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara 1999.

Özata, Metin. Burdur Tarihi, Umay Yayınları, İzmir 2009.

Şahin, Bekir. Katalogta Yer Almayan ve Ortaya Yeni Çıkan Burdur Şer'iyeye Sicili, *I. Burdur Sempozyumu*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlüğü, Isparta 2007.

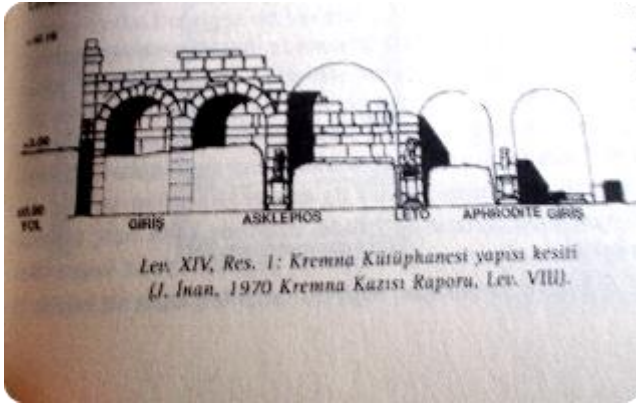
Şahin, Bekir. Geçmişten Günümüze Burdur Kütüphaneleri, Burdur Araştırmaları, Sayı : 3, Ankara 2002.

Erünsal, İsmail E. Türk Kütüphaneleri Tarihi II, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1988.

H.1316 tarihli Maarif-i Umumiye Salnamesi.

Mehmet Necati, Erdem, Rıza İsmail. Burdur Vilayeti Tarihi Halkiyatı ve Harsiyatı, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Ankara 2015.

FOTOĞRAFLAR

Şekil – 1 Kremna Kütüphanesi Kesiti

Fotoğraf – 1 Neon Kütüphanesi İç Görünüm

Fotoğraf – 2 Neon Kütüphanesi Dış Görünüş

Fotoğraf – 3 Derviş M. Paşa Kütüphanesi - a

Fotoğraf – 4 Derviş M. Paşa Kütüphanesi – b

Fotoğraf – 5 Küçük Şeyh Mustafa Kütüphanesi

Fotoğraf – 6 Saden Zade H. İ. Ağa Kütüphanesi –a

Fotoğraf – 6 Saden Zade H. İ. Ağa Kütüphanesi -b